

Колісник Віктор Павлович
суддя Конституційного Суду України,
доктор юридичних наук, професор

КОНСТИТУЦІЯ ТА КОНСТИТУЦІЙНИЙ ДИЗАЙН У ІСТОРИЧНОМУ КОНТЕКСТІ

Історичний вимір української Конституції становить один із головних засобів досягнення консолідації українського суспільства та забезпечення його подальшого демократичного поступу. Преамбула української Конституції містить посилення на „багатовікову історію українського державотворення“ та „здійснене українською нацією, усім Українським народом право на самовизначення“, яке має глибоке історичне коріння, уже стало надбанням історії та водночас ставить перед суспільством завдання гідно продовжити процес державотворення.

Стаття 11 Конституції України присвячена «історичній свідомості, традиціям і культурі» у контексті обов'язку держави сприяти консолідації та розвитку української нації, а також «розвиткові етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України». Досвід багатьох держав переконує у тому, що переосмислення власної історії, повага до традицій та збереження культурних здобутків є запорукою консолідації суспільства задля забезпечення його подальшого демократичного поступу.

З поверненням до історичних витоків української державності безпосередньо пов'язане й конституційне закріплення державних символів. Відповідно до статті 20 Конституції України великий Державний Герб України має бути встановлений «з урахуванням малого Державного Герба України та герба Війська Запорізького», а головним елементом «великого Державного Герба України є Знак Княжої Держави Володимира Великого (малий Державний Герб України)», тобто сучасна українська державна символіка бере свої витoki із глибини віків, ґрунтується на власно-

му історичному державотворчому досвіді, спонукає сучасників до вивчення, шанування та гідного продовження традицій, досвіду і звитяги попередників, має сприяти згуртованості та об'єднанню українського суспільства навколо ідеї державотворення.

У частині 4 статті 54 Конституції України йдеться про культурну спадщину та історичні пам'ятки, а у статті 132 Конституції України, присвяченій засадам територіального устрою, увага зосереджена на потребі урахування різноманітних особливостей регіонів, зокрема й історичних, а також «етнічних і культурних традицій». У статті 137 Конституції України подається перелік питань, з яких Автономна Республіка Крим здійснює нормативне регулювання. Серед інших до таких питань віднесені й питання «історико-культурних заповідників» (пункт 6 частини першої). Отже, розробники української Конституції звернулися до історичного контексту з огляду на особливе значення збереження історичної пам'яті та культурних здобутків попередніх поколінь.

У статті 138 Конституції України визначено перелік питань, що належить до відання Автономної Республіки Крим, а серед них «охорона і використання пам'яток історії» (пункт 8 частини першої) та «участь у розробленні та реалізації державних програм повернення депортованих народів» (пункт 9 частини першої).

Зрозуміло, що і поняття «історичних пам'яток» та «історико-культурних заповідників», і категорія «депортовані народи» так само потребують врахування історичного контексту та покладають на державу обов'язок щодо організації та здійснення всебічних наукових історичних досліджень, збереження історичних пам'яток і культурних цінностей, створення та впровадження ефективних юридичних засобів поновлення прав депортованих народів та відновлення історичної справедливості.

Таким чином, у тексті чинної української Конституції неодноразово актуалізується проблема історичних витоків українського державотворення та історичних чинників, що потребують значної уваги, зусиль та енергії сучасників, зміцнення зв'язку між поколіннями

та поширення пам'яті про історичну минувшину, що з огляду на досвід багатьох європейських держав знову ставить на порядок денний проблему усвідомлення й суттєвого переосмислення своєї історичної спадщини, усунення «білих плям» та «подолання минулого», очищення української історії від товстого шару численних вигадок та відновлення історичної правди.

У цьому контексті вартим уваги видається досвід здійснення заходів щодо викорінення наслідків злочинного нацистського режиму у Німеччині шляхом проведення системи таких заходів як денацифікація, демілітаризація, декартелізація та демократизація. Здійснення цих заходів у західних зонах окупації відбулося з різною інтенсивністю та в неоднакових масштабах, однак призвело до створення нової демократичної системи владарювання, прийняття у 1949 році Основного закону Федеративної Республіки Німеччини та проведення загальних демократичних виборів, що надало німецькому суспільству нові стимули до позитивних зрушень та сприяло створенню ефективної системи захисту прав людини, перетворило Німеччину на переконливий взірць демократичного поступу та соціальних перетворень.

Пам'ять про історичне минуле, про здобутки і втрати, про перемоги і поразки, про героїв і антигероїв має суттєвий вплив на самоідентифікацію народу і особи, їх здатність до пошуку компромісів всередині суспільства, до співпраці та взаємодії, до нових здобутків та консолідації заради майбутнього.

Історична пам'ять значною мірою обумовлює сприйняття широким загалом та політичною елітою системи конституційних цінностей та їх втілення в правову систему і державотворчу практику, безпосередньо впливає на зваженість сучасних політичних оцінок, розвиток політичної системи суспільства, визначення пріоритетів подальшого розвитку суспільства, сучасний порядок денний політичного буття, демократичні перетворення та утвердження демократичного конституційного ладу.